

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΑΝΑΠΛΑΣΗ ΟΙΚΙΣΜΟΥ

ΑΡΙΣΤΗΣ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

Εκπόνηση: Σκαμνέλου Δανάη-Θωμαΐς

Υπεύθυνοι καθηγητές: Δρ. Διονύσιος Ρουμπιέν
Ειρήνη Βγενοπούλου

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2020

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	σελ.3
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	σελ.4
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ.....	σελ.5
ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΗΚΑ.....	σελ.5
ΘΕΣΗ ΚΑΙ ΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ-ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ.....	σελ.6
ΓΕΝΙΚΑ ΟΙΚΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ.....	σελ.9
ΚΤΙΡΙΑΚΟΣ ΙΣΤΟΣ.....	σελ.11
ΔΗΜΟΣΙΟΙ ΧΩΡΟΙ.....	σελ.21
ΥΠΑΙΘΡΙΟΙ ΧΩΡΟΙ.....	σελ.24
ΚΙΝΗΣΗ ΤΡΟΧΟΦΟΡΩΝ ΚΑΙ ΠΕΖΩΝ.....	σελ.26
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ: ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ ΟΙΚΙΣΜΟΥ-ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ.....	σελ.27
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ.....	σελ.28
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΟΙΚΙΣΜΟΥ.....	σελ.28
ΚΤΙΡΙΑΚΟΣ ΙΣΤΟΣ.....	σελ.28
ΔΗΜΟΣΙΟΙ ΧΩΡΟΙ.....	σελ.32
ΚΙΝΗΣΗ ΤΡΟΧΟΦΟΡΩΝ ΚΑΙ ΠΕΖΩΝ.....	σελ.34
ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ.....	σελ.35
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	σελ.35
ΚΤΙΡΙΑΚΟΣ ΙΣΤΟΣ.....	σελ.35
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ.....	σελ.37
ΔΗΜΟΣΙΟΙ ΧΩΡΟΙ-ΚΟΙΝΟΧΡΗΣΤΟΙ ΧΩΡΟΙ.....	σελ.39
ΚΙΝΗΣΗ ΤΡΟΧΟΦΟΡΩΝ ΚΑΙ ΠΕΖΩΝ.....	σελ.39
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	σελ.40
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	σελ.41

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία εκπονήθηκε από τον Νοέμβριο 2020 έως τον Φεβρουάριο 2021 στο Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, στο τμήμα Πολιτικών Μηχανικών.

Στόχος της εργασίας αυτής είναι αφενός η καταγραφή των ιδιωτικών κτισμάτων καθώς και των δημόσιων χώρων του παραδοσιακού οικισμού της Αρίστης Ζαγορίου, των οποίων ο παραδοσιακός χαρακτήρας αλλοιώθηκε και αφετέρου προτάσεις ανάκτησης αυτού του χαρακτήρα, όπου είναι δυνατό.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τους καθηγητές μας κ. Ειρήνη Βγενοπούλου και Δρ. Διονύσιο Ρουμπιέν για την καθοδήγηση όλο αυτό το διάστημα και την στήριξη τους.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός αυτής της πτυχιακής εργασίας είναι να μελετηθεί ο παραδοσιακός οικισμός της Αρίστης Ζαγορίου, να εντοπιστούν τα στοιχεία αλλοίωσης αυτού και να προταθούν τρόποι ανάπλασης του, καθώς και τεχνικά έργα που μπορούν να βελτιώσουν τις υποδομές του χωριού.

Ο τρόπος εργασίας μου ήταν ο παρακάτω:

- δελτία καταγραφής των κτισμάτων (χρονολογία, υφιστάμενη κατάσταση, αξιόλογα στοιχεία, παρεμβάσεις κ.α.)
- τοπογραφικό οικισμού
- χάρτες καταγραφής (χρήσης κτηρίων, χρονολόγησης, παραμόρφωσης αρχικού κτίσματος, επικάλυψης στέγης, χρήσης ορόφων κ.α.)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ταυτότητα ενός τόπου είναι η φυσιογνωμία του και περιλαμβάνει την αρχιτεκτονική του κληρονομία, με τις χρήσεις που υπηρετεί τους κατοίκους του, τις επαγγελματικές τους δραστηριότητες, τα ήθη και έθιμα.

Η αρχιτεκτονική είναι μια παράμετρος της πολιτιστικής κληρονομιάς και ανεκτίμητη μαρτυρία του παρελθόντος. Η αρχιτεκτονική κληρονομιά γενικότερα και ειδικότερα η παραδοσιακή αρχιτεκτονική κληρονομιά του Ζαγορίου έχει ιδιαίτερη ιστορική, πολεοδομική, αρχιτεκτονική, κοινωνική και αισθητική αξία.

Η προστασία και ανάδειξη της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς απορρέει από το Ελληνικό Σύνταγμα (αρθ.24) όπως και από διεθνείς συμβάσεις (Γρανάδα, Βενετία) τις οποίες έχει κυρώσει η χώρα μας. Από τη δεκαετία του 1970 το Υ.Π.Ε.Χ.Ω.Δ.Ε. αρχικά και το Υ.Π.Ε.Κ.Α. αργότερα, ασχολήθηκαν με την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς. Ειδικότερα για το Ζαγόρι το 1979 και το 1995 ψηφίστηκαν νόμοι που χαρακτήρισαν τους οικισμούς του παραδοσιακούς και έθεσαν τα όρια των σύγχρονων επεμβάσεων.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Γενικά χαρακτηριστικά

Λίγα λόγια για το Ζαγόρι

Το Ζαγόρι βρίσκεται στη βορειοδυτική Ελλάδα, στην περιοχή της Ηπείρου, στην οροσειρά της Πίνδου. Η λέξη Ζαγόρι προέρχεται από την Σλαβική πρόθεση *Za* που σημαίνει «πίσω» και το ουσιαστικό *gora* που σημαίνει «βουνό το οποίο με την σειρά του είναι παραφθορά του ελληνικού *όρος*. Στην αρχαιότητα η περιοχή ονομάζονταν «Παρροραία», και οι κάτοικοί της «Παρροραίοι», δηλαδή αυτοί που ζουν πίσω από τα όρη.

Στην περιοχή υπάρχουν 46 οικισμοί, τα αποκαλούμενα Ζαγοροχώρια, τα οποία είναι διάσπαρτα στους πρόποδες της Πίνδου. Έχει έκταση περίπου 1,000 τετραγωνικά χιλιόμετρα, σχήμα ανεστραμμένου ισόπλευρου τριγώνου και χωρίζεται στο Ανατολικό («Βλαχοζάγορο»), το Κεντρικό («Βοϊνικό») και το Δυτικό («Κατούμενα»). Τα τμήματα αυτά παρουσιάζουν μεταξύ τους διαφορές στο τοπίο, στη χλωρίδα, στην πανίδα και στο χρώμα της πέτρας, η οποία χρησιμοποιείται ως βασική οικοδομική ύλη. Αξίζει να σημειωθούν δύο μοναδικά τοπία της φύσης, το φαράγγι του Αώου, που αρχίζει από το χωριό Βωβούσα και τη χαράδρα του Βίκου με αφετηρία κοντά στο Ρογκοβό Τσεπελόβου, τα οποία καταλήγουν τον κάμπο της Κόνιτσας. Η νότια κορυφή του τριγώνου αγγίζει την πρωτεύουσα της περιφέρειας, τα Ιωάννινα, η νοτιοδυτική πλευρά σχηματίζεται από το όρος Μιτσικέλι (1,810 μ), ο ποταμός Αώος και το όρος Τύμφη αποτελούν τη βόρεια πλευρά και η νοτιοανατολική πλευρά ακολουθεί τον ποταμό Βάρδα στο Μαυροβούνι (2,100 μ) κοντά στο Μέτσοβο. Ο πληθυσμός της περιοχής είναι περίπου 3700 κάτοικοι (απογραφή 2001), που δίνει πυκνότητα πληθυσμού 4 κατοίκων ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο, σε σύγκριση με το μέσο 73,8 συνολικά για την Ελλάδα.

Η οικονομία του Ζαγορίου στηριζόταν στην κτηνοτροφία κυρίως και στην μικρής σε έκταση γεωργίας, που στήριζαν την οικιακή οικονομία, αλλά δεν ευνοούσαν την οικονομική πρόοδο. Γεγονός που οδήγησε από τον 17^ο αιώνα πολλούς Ζαγορίσιους να πάρουν τον δρόμο της ξενιτειάς, αρχικά για τα Βαλκάνια και μετέπειτα για την Κεντρική Ευρώπη. Οι ξενιτεμένοι υποστήριζαν οικονομικά τον τόπο τους (αρχοντικά σπίτια, σχολεία, πέτρινα γεφύρια) και μεταλαμπάδευσαν μία τάση αστικοποίησης των χωριών του Ζαγορίου.

Σήμερα η οικονομία του Ζαγορίου στηρίζεται ως επί το πλείστον στον τουρισμό, γεγονός το οποίο οδήγησε και σε μεγάλο βαθμό την ανοικοδόμηση μεγάλων ξενοδοχειακών μονάδων συχνά μη ταιριαστών με το προϋπάρχον αρχιτεκτονικό τοπίο.

Οι σημερινοί επισκέπτες μπορούν να απολαύσουν την ωραία και ποικιλόμορφη φύση και να θαυμάσουν τα δωρικής λιτότητας και μεγαλοπρέπειας δημιουργήματα της λαϊκής αρχιτεκτονικής, τα οποία υπάρχουν σε όσα χωριά δεν καταστράφηκαν κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

Θέση και όρια της περιοχής μελέτης – Ιστορικά στοιχεία

Η Αρίστη είναι χωριό του νομού Ιωαννίνων ένα από τα 46 του δήμου Ζαγορίου και χωροθετείται στο Δυτικό Ζαγόρι. Είναι χτισμένη σε υψόμετρο 650 μέτρων σε απόσταση 48 χλμ ΒΔ των Ιωαννίνων. Η αρχική ονομασία του οικισμού ήταν Αρτσίστα ενώ το 1928 έλαβε τη σημερινή της ονομασία. Ήταν από τους μεγαλύτερους οικισμούς του Ζαγορίου τον 17^ο και 18^ο αιώνα. Η Αρίστη πιστεύεται πως δημιουργήθηκε ή, κατά άλλη εκδοχή, πως εμπλουτίστηκε πληθυσμιακά με κατοίκους από τον εγκαταλελειμμένο οικισμό Βόπατη και την κατεστραμμένη (τον 14^ο αι.) κώμη Ρευνίκο ή Ροϊνίκο (και τα δύο σε πολύ κοντινή απόσταση από το σημερινό χωριό). Κατά τον 19ο αιώνα παρατηρήθηκε ισχυρό μεταναστευτικό κύμα από την Αρίστη προς την Σερβία. Η Αρίστη, συγκαταλέγεται χρονικά στα πρώτα των Ζαγοροχωρίων που απέκτησαν σχολείο, το οποίο συντηρούσαν οικονομικά οι εισφορές της μονής Σπηλαιώτισσας.

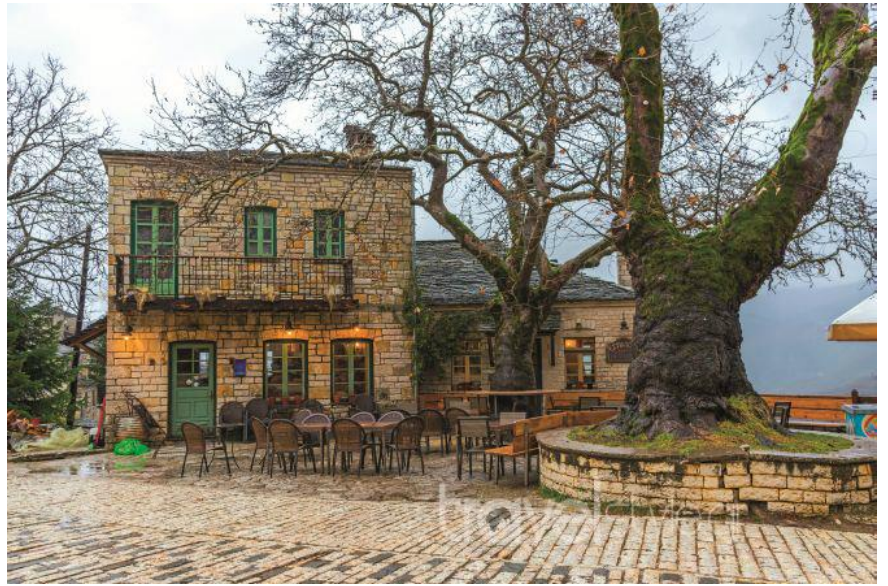

Αεροφωτογραφία της Αρίστης

Κατά την οθωμανική απογραφή του 1895, ο πληθυσμός της Αρίστης ανερχόταν σε 899 κατοίκους. Κατά τα τελευταία χρόνια της τουρκοκρατίας, ο οικισμός διέθετε ένα αρρεναγωγείο με 50 μαθητές και ένα παρθενγωγείο με 40 μαθήτριες. Σύμφωνα με τα στοιχεία της πρώτης απογραφής μετά την απελευθέρωση της Αρίστης, ο πληθυσμός του οικισμού ανερχόταν το 1913 σε 574 κατοίκους. Στα πλαίσια του ελληνικού κράτους, ο οικισμός υπήχθη αρχικά στην επαρχία Δωδώνης ενώ το 1997, έπειτα από τις αλλαγές στην τοπική αυτοδιοίκηση στα πλαίσια του σχεδίου «Καποδίστριας», συμπεριλήφθηκε στο δήμο Κεντρικού Ζαγορίου. Από την 1η Ιανουαρίου 2011, το χωριό υπάγεται στο δήμο Ζαγορίου. Με την τελευταία απογραφή του 2011 οι κάτοικοι ανέρχονται στους 128.

Σε μικρή απόσταση από το χωριό, βρίσκονται ερείπια οικισμού - φρουρίου της εποχής Πύρρου με συνέχεια χρήσης έως τα βυζαντινά χρόνια καθώς και η ιερά μονή Ζωοδόχου Πηγής (Σπηλαιώτισσας), η ίδρυση της οποίας χρονολογείται στο 1579.

Γενικά οικιστικά στοιχεία

Τα Ζαγοροχώρια παρουσιάζουν μεγάλο ενδιαφέρον λόγω του τεράστιου οικολογικού και πολιτιστικού τους πλούτου. Η περιοχή έχει πλούσια ιστορική και πολιτιστική παράδοση λόγω των παραδοσιακών οικισμών και της σπάνιας αρχιτεκτονικής κληρονομιάς που διαθέτουν, αλλά και λόγω των ιδιαίτερων οικολογικής αξίας θεσμοθετημένων προστατευόμενων περιοχών, που περιλαμβάνονται στον Εθνικό κατάλογο NATURA 2000. Από το «Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Ηπείρου», προτείνεται η αξιοποίηση-ανάδειξη του ιδιαίτερα αξιόλογου φυσικού περιβάλλοντος και της πολιτιστικής τους κληρονομιάς στα πλαίσια της ανάπτυξης εναλλακτικών και ήπιων μορφών τουρισμού (οικολογικού, πολιτιστικού και αγροτουρισμού).

Τα κριτήρια επιλογής της θέσης των οικισμών στο Ζαγόρι και γενικότερα στους ορεινούς οικισμούς, ήταν τα εξής:

1. Θέση κατάλληλη για δόμηση (κυρίως πλαγιές)
2. Απόσταση από τους χώρους δουλειάς (καλλιεργήσιμη γη)
3. Σύνδεση με τους άλλους οικισμούς (γεφύρια, λιθόστρωτα μονοπάτια)
4. Δυνατότητα οπτικής επικοινωνίας οικισμών.
5. Ασφάλεια (δυσδιάκριτοι από τα μονοπάτια-περάσματα των ληστών και των Τούρκων)
6. Προσανατολισμός και θέα (πλαγιές προσήλιες, προφυλαγμένες από ανέμους)
7. Ύπαρξη βοσκής και νερού

Είναι οικισμοί μονοκεντρικοί, με το μεσοχώρι (πλατεία) και τους μαχαλάδες γύρω, έχουν χαρακτήρα αμυντικό. Το κάθε σπίτι περιβάλλεται από ψηλό (2-2.50μ.) μαντρότοιχο «οβορό», με πάντα σχεδόν κλειστή τη βαριά ξύλινη πόρτα.

Με κέντρο την πλατεία αναπτύσσεται δίκτυο καλντεριμιών που διασχίζουν τους μαχαλάδες και οδηγούν στους τόπους απασχόλησης (χωράφια, αμπέλια, βοσκές).

Το ζαγορίσιο σπίτι χτίζεται με τρόπο που να παρέχει προστασία από τις δυσμενείς καιρικές συνθήκες (βροχές, ανέμους, χιόνια), τις επιδρομές και τις ληστείες. Είναι διώροφο ή τριώροφο ανάλογα με την κλίση του εδάφους, με μορφή καθαρά αμυντική. Χωρίς διακόσμηση στις εξωτερικές επιφάνειες, με ανοίγματα μόνο στον όροφο και πολεμίστρες στο ισόγειο, έχει βαρύ συμπαγή όγκο.

Οι μορφολογικές διαφοροποιήσεις που παρατηρούνται ανάμεσα στο Ανατολικό και Δυτικό Ζαγόρι οφείλονται στα δομικά υλικά, στον περιβάλλοντα χώρο και στο κοινωνικό χαρακτήρα κάθε περιοχής. Στο Ανατολικό Ζαγόρι υπάρχουν άφθονα δάση και μαύρη γρανιτοειδής πέτρα. Τα σπίτια έχουν εξώστες ανοιχτούς ή κλειστούς, μεγαλύτερο γείσο στη στέγη και αρκετή χρήση ξύλου. Στο Δυτικό Ζαγόρι όπου κυριαρχεί η λευκή ασβεστολιθική πέτρα και οι κοινωνικές δομές είναι αυστηρές, τα κτίσματα έχουν πολύ αυστηρό ύψος. Είναι όγκοι καθαροί, άκαμπτοι με ελάχιστες προεξοχές, χωρίς διακοσμήσεις.

Στο Κεντρικό Ζαγόρι άλλοι οικισμοί ακολουθούν τον Ανατολικό και άλλοι το Δυτικό τύπο. Η πέτρα, κυρίαρχο δομικό υλικό της περιοχής, υπάρχει σε πολλά είδη και χρώματα. Η τοιχοποιία έχει πάχος 60-70 εκ. και ενδιάμεσα έχει ξύλινα διαζώματα με ξυλοδεσιές, που δεν φαίνονται από την εξωτερική πλευρά. Όλο το σπίτι είναι εξωτερικά πέτρινο. Τα εσωτερικά χωρίσματα κατασκευάζονται από ξύλινο σκελετό και σοβατίζονται (μπαγδατί/τσατμάς), όπως σοβατίζονται και όλες οι εσωτερικές επιφάνειες των τοίχων.

Η χρήση ξύλου είναι γενικά περιορισμένη (ταβάνια, κουφώματα, πατώματα).

Στα Ζαγοροχώρια όλα τα σπίτια χαρακτηρίζονται ως αρχοντικά διώροφα, με άνετους χώρους, λειτουργικά, με μεγάλες απαιτήσεις στην κατασκευή

Χρονολογικά χωρίζονται σε τρεις τύπους που διαμορφώθηκαν μέχρι το 1850-60 και ο τελευταίος το 1870-90 και μετά.

Κτιριακός ιστός

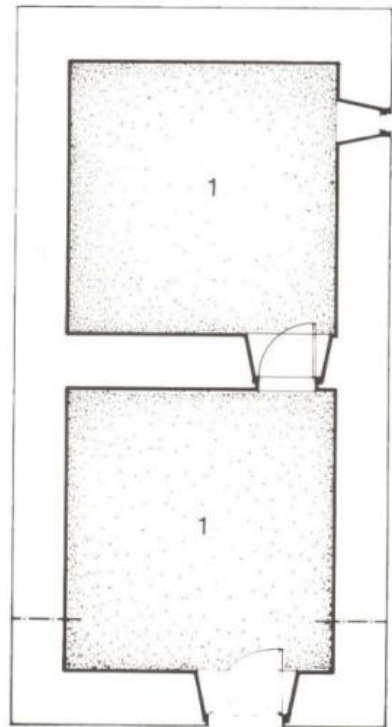
Παλαιοί τύποι σπιτιού:

Τύπος Α «γιαγιά»:

Γύρω στα 1650, σήμερα σχεδόν εξαφανισμένος. Μικρά σπίτια, υπερυψωμένα ισόγεια, με 1 ή 2 δωμάτια "άνώγεια" και τα αντίστοιχα "κατώγεια" (κελάρια). Η σκάλα είναι πέτρινη, εξωτερική. Δεν είχαν τζάκι αλλά γωνιά, χώρο δηλ. ορισμένο, στη μέση κάποιου τοίχου, με όρθιες πλάκες που σχημάτιζαν τετράγωνο. Ο καπνός έβγαινε από άνοιγμα πάνω από την γωνιά και τις χαραμάδες της στέγης. Η οικογένεια κοιμόταν κάτω, πάνω σε στρώματα. Η εξελιγμένη μορφή αυτού του σπιτιού, έχει προσθήκη ενός δωματίου σε σχήμα γάμα. Η πόρτα του ισογείου γίνεται τοξωτή και το πλατύσκαλο στεγάζεται και έχει ξύλινο κιγκλίδωμα (χαγιάτι). Η γωνιά διαμορφώνεται σε τζάκι και στις δύο πλευρές (δεξιά και αριστερά) ανοίγονται οι φρύδες ή σκαλοφρύδες (που αργότερα θα αποκτήσουν ξύλινη επένδυση). Το δωμάτιο με το τζάκι απέκτησε ξύλινο ταβάνι.

Πρόσοψη «γιαγιάς», πηγή: Σταματοπούλου Χ.

Κάτοψη «γιαγιάς», πηγή: Σταματοπούλου Χ.

Τύπος Β «μάννα»:

Προς το τέλος της εποχής αυτής αρχίζει ο ξενιτεμός-αποδημία των ανδρών προς τη Σερβία και τη Μολδοβλαχία κυρίως, αλλά και στην Ευρώπη, Ρωσία και Αίγυπτο. Έφερναν πίσω στο τόπο τους χρήματα και νέες ιδέες για τον τρόπο ζωής, αλλά και ιδέες του Διαφωτισμού. Είναι χαρακτηριστική η έντονη οικοδόμηση και η ποιοτική βελτίωση της οικίας χάρη στην οικονομική ενίσχυση των ξενιτεμένων. Επηρεασμένος ο τύπος αυτός από τα ταξίδια των Ζαγορίσιων μεταξύ 1700-1750, γίνεται πιο λειτουργικός και ευρύχωρος. Υπάρχουν 4 χώροι, όπως το μαγειρείο με το φούρνο, κατάλληλο και για το χειμώνα το μαντζάτο, δωμάτιο ύπνου, ο νοντάς, κατάλληλα διαμορφωμένος για τους επισκέπτες, και η κρεβάτα, με ξύλινο πάτωμα χωρίς όμως ταβάνι. Το ύψος των χώρων αυξάνει εκτός του μαντζάτου, τα παράθυρα μεγαλώνουν και αποκτούν σιδερένια κιγκλιδώματα. Εμφανίζεται η καμάρα στο ισόγειο της πρόσοψης με πέτρινες σπονδυλωτές κολόνες. Η ριζική αλλαγή από την πρώτη περίοδο είναι η ανοιχτή κρεβάτα στον όροφο στην οποία καταλήγει η πέτρινη σκάλα.

Πρόσοψη «μάννας», πηγή:Σταματοπούλου Χ.

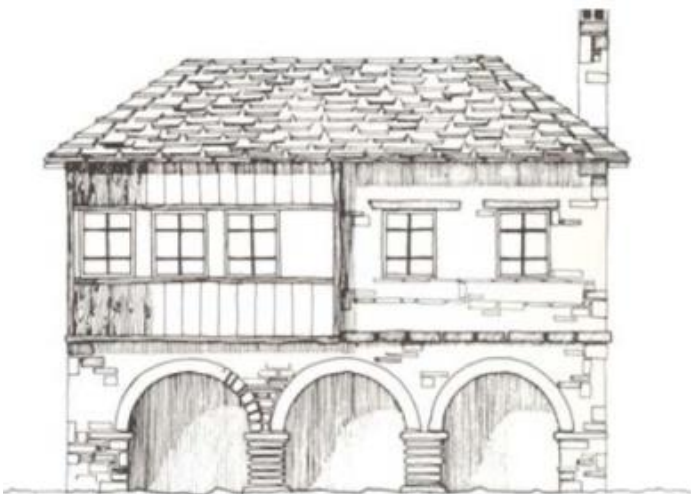
Κάτοψη «μάννας», πηγή:Σταματοπούλου Χ.

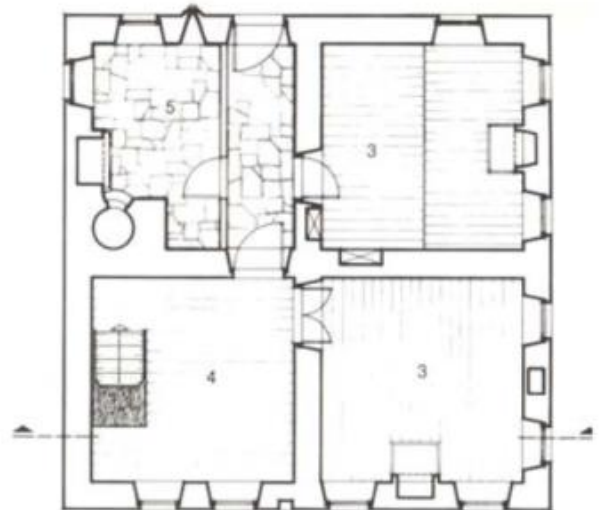
Κρεβάτα σε σπίτι στην Αρίστη

Τύπος Γ «θυγατέρα»:

Διαμορφώνεται από τα τέλη του 18^{ου} αιώνα ως τα μέσα του 19^{ου}, εποχή που οι Ζαγορίσιοι απόδημοι ευημερούν και κατά συνέπεια και τα χωριά τους. Πολλοί απόδημοι ιδρύουν και χρηματοδοτούν τη λειτουργία σχολείων (Μπαλάνος, Γκιούμας, Ζωσιμάδες) στα οποία φοιτούν και μαθητές από το Ζαγόρι. Σπίτια χτίζονται καινούρια, απόδειξη του πλούτου, και υιοθετούνται ξένα πρότυπα (φουρούσια στη αστρέχα-κάτω δηλ. από τη στέγη στο πάνω μέρος του τοίχου, ζωγραφική στους τοίχους και εσωτερική διακόσμηση με ξύλο). Έτσι οι ξυλουργοί από το Γοργοπόταμο και οι ζωγράφοι από τους Χιονάδες φτάνουν στο Ζαγόρι. Απέναντι από το τζάκι διαμορφώθηκε, σ' αυτό τον τύπο η μεσάντρα, σειρά ντουλαπιών, με πλούσια διακόσμηση, που κάλυπτε όλο τον τοίχο. Στο μαντζάτο δίπλα στο τζάκι δημιουργούνται τα μπάσια, για ύπνο. Το τζάκι είναι καλοφτιαγμένο με γύψινες κυρίως διακοσμήσεις ή συχνά και διακοσμητικά φερμένα από τον τόπο όπου μετανάστευσε ο ιδιοκτήτης.

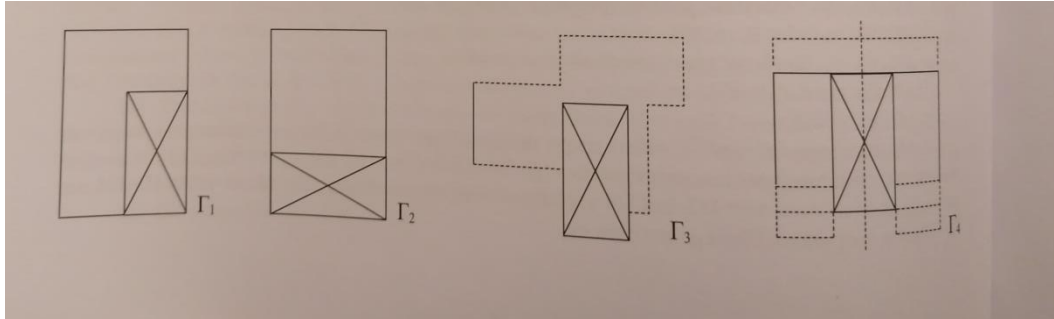
Πρόσοψη «θυγατέρας», πηγή:Σταματοπούλου Χ.

Κάτοψη «θυγατέρας», πηγή:Σταματοπούλου Χ.

Συχνά γίνονται επεκτάσεις των σπιτιών με αποτέλεσμα ο αριθμός των χώρων να φτάνει έως τους 11 (1 προθάλαμος-χαγιάτι-σάλα, 3 καλούς χώρους-κρεβάτα-εξώστης-χειμερινός νοντάς, 2 μαγειριά μέσα και έξω, 1 μαντζάτο, 1 χώρο αποθήκευσης-καρσελάτο και 3 αποθήκες στο ισόγειο).

Σημεία τοποθέτησης της κρεβάτας, πηγή: Χρηστίδης Β.

Άποψη κρεβάτας Γ1

Άποψη κρεβάτας Γ2

Τελευταίος τύπος σπιτιού: Από το 1850-1905

Είναι η αρχή της παρακμής. Τα περισσότερα σπίτια που σώζονται σήμερα είναι αυτής της εποχής (επιγραφές λιθανάγλυφες). Στην κρεβάτα το κιπέγκι αντικαθίσταται με λιθοδομή κάτω και παράθυρα επάνω και ενσωματώνεται στο σπίτι. Φράζονται οι καμάρες του ισογείου και ανοίγονται πολεμίστρες. Σε πολλά σπίτια συναντάται ημιώροφος, μεσοπάτωμα, όπου υπάρχει το μαντζάτο. Προσεγγμένη λιθοδομή με ψευδοισόδομο σύστημα μόνο στην πρόσοψη, οι πλαϊνοί τοίχοι είναι λιγότερο προσεγγμένοι. Τα παράθυρα μεγαλώνουν, έχουν ξύλινα πρέκια και καμπύλο ανακουφιστικό πέτρινο τόξο. Τα τζαμλίκια είναι δίφυλλα με οριζόντιο φεγγίτη. Τα σκούρα είναι εσωτερικά ταμπλαδωτά.

Παράθυρο με ξύλινο πρέκι και ανακουφιστικό πέτρινο τόξο

Το Ζαγορίσιο σπίτι αποτελεί ένα συγκρότημα λειτουργικό και έχει: το κυρίως σπίτι, τα παράσπιτα (βοηθητικά κτίσματα) και την αυλή. Η αυλή είναι πλακοστρωμένη και έχει πέτρινα πεζούλια, περιβάλλεται από ψηλό μαντρότοιχο-τον οβρό- ο οποίος επιστέφεται με πελεκημένες πέτρες τριγωνικού σχήματος (σαμάρια) και κλείνει με μεγάλη ξύλινη γεμάτη γυφτόκαρφα αυλόπορτα, με στέγη δίρριχτη ή τετράριχτη.

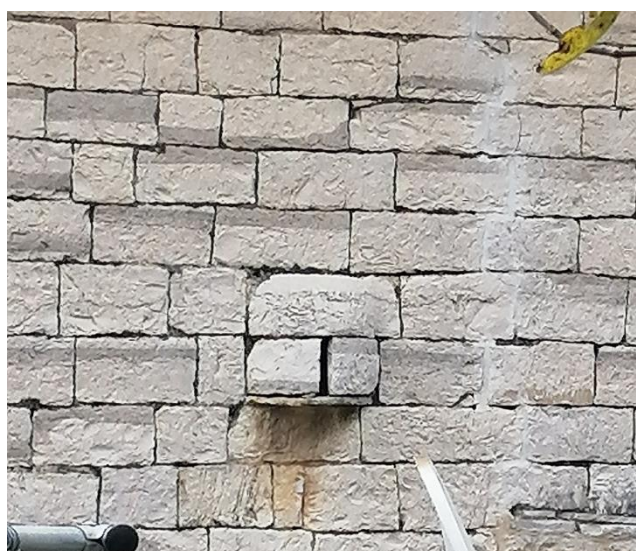
Σπίτι με αέτωμα στη στέγη(1870)

Δίπλα στην αυλόπορτα υπήρχε η τουαλέτα. Η θέση της είναι επιλεγμένη έτσι, ώστε τα απόβλητα να μπορούν να διοχετεύσουν στους υπονόμους που υπήρχαν κάτω από τα καλντερίμια. Σε ορισμένα αρχοντικά υπήρχε τουαλέτα (χρεία ή αναγκαίον) μέσα στο σπίτι.

Τα μαγειρεία βρίσκονταν κοντά στο σπίτι, σε άμεση σχέση με τη στέρνα (σε χωριά με έλλειψη νερού). Εξωτερικό μαγειρείο υπάρχει σ' όλα τα σπίτια, έχει φούρνο, τζάκι, γάστρα, νεροχύτη. Τις κρύες μέρες του χειμώνα χρησιμοποιούσαν το εσωτερικό μαγειρείο.

Εξωτερική όψη του φούρνου

Εκροή του νεροχύτη

Το κύριο σπίτι εκθέτει τη μεγάλη του πλευρά στο δρόμο.

Έχει στο ισόγειο:

1. Το χαγιάτι ή σάλα: είσοδος, μεγάλος χώρος πλακοστρωμένος με περιμετρικά πεζούλια.
2. Τα κελάρια (συνήθως 2) αποθήκες του σπιτιού. Στους παλαιότερους τύπους χρησίμευαν και για τα ζώα. Στην περίοδο όμως της ακμής φτιάχτηκαν άλλοι χώροι έξω από το σπίτι γι' αυτά. Μόνο σε περίπτωση ανάγκης (ληστρικές επιδρομές) έκλειναν τα ζώα στο κελάρι.
3. Η μπίμτσα: μικρό, εντελώς σκοτεινό δωμάτιο με θολωτή πέτρινη στέγη, σε χαμηλότερο επίπεδο από το ισόγειο, είχε μικρό άνοιγμα το οποίο έχτιζαν, αφού έκλειναν μέσα τα υπάρχοντα τους σε δύσκολες στιγμές. Τότε είχε πρόσβαση με καταπακτή (γκλαβανή) από τον επάνω όροφο.

Άποψη θόλου μπίμτσας

4. Το μαντζάτο και το μαγειρείο στο ισόγειο είναι σπάνια.

Στον όροφο:

1. Εκεί που καταλήγει η σκάλα που ξεκινά από τη σάλα, ανοίγεται η κρεβάτα. Αρχικά ήταν διάδρομος που οδηγούσε στα δωμάτια, αργότερα διευρύνθηκε ανάλογα με τον πλούτο του ιδιοκτήτη. Μπορεί να χωριζόταν σε δύο επίπεδα με ξύλινες κολόνες και αψίδες. Είχε μπάσια, ωραίο ταβάνι και χρησίμευε ως χώρος υποδοχής.

2. Οντάς ή νοντάς: ο κύριος χώρος υποδοχής, απόδειξη του πλούτου του ιδιοκτήτη. Ευρύχωρος με περιμετρικά μπάσια, με ωραία δουλεμένο τζάκι και ζωγραφισμένη μεσάντρα. Από το τέλος του 18^{ου} αιώνα ο νοντάς των μεγάλων αρχοντικών διακοσμείται από ζωγράφους Χιοναδίτες κυρίως.
3. Το μαντζάτο: χώρος διαμονής και ύπνου της οικογένειας, απαραίτητη η μεγάλη μεσάντρα.

Μαντζάτο

4. Το μαγειρείο: (το εσωτερικό) στο πίσω μέρος του σπιτιού, με τζάκι, γάστρα, φούρνο, νεροχύτη, αμπάρια για τις σοδειές. Συχνότερα δεν είχε ταβάνι και στους γρεντέδες (ξύλα) της στέγης κρεμούσαν τις σοδειές (μήλα, σταφύλια, κυδώνια) για το χειμώνα.

Αμπάρι

Την εποχή αυτή αρχίζουν να χρησιμοποιούνται παντού βιομηχανικά καρφιά, εκτός από τα χειροποίητα περόνια που χρησιμοποιούνται στα ξύλα της στέγης. Υπάρχει μια τάση κατάργηση των μπασιών τα οποία αντικαθίστανται με καναπέδες ειδικά στη κρεβάτα. Οι μεσάντρες χάνουν τον διακοσμητικό τους χαρακτήρα και γίνονται μόνο χρηστικές. Το ύψος των χώρων του ορόφου αυξάνεται και έτσι μεγαλώνουν και τα παράθυρα. Οι τοίχοι χρωματίζονται και τοιχογραφούνται με γεωμετρικά κυρίως σχήματα. Τα περισσότερα ξύλινα μέρη τους σπιτιού (οροφές, θύρες, ντουλάπια) χρωματίζονται με ελαιόχρωμα σε αποχρώσεις του μπλε. Τα παραπάνω κτιριακά είδη σπιτιού που αναφέραμε υπάρχουν φυσικά και στον δικό μας οικισμό μελέτης την Αρίστη. Επίσης διάσπαρτα μέσα στο χωριό σε συνδυασμό με τις οικίες ή με κήπους (κηπάρια) υπάρχουν πετρόχτιστες με ξερολιθιά καλύβες που χρησιμοποιούνταν είτε ως παράσπιτα της οικίας (μαγειριά, αποθήκες ζωοτροφών) είτε ως αποθηκευτικοί χώροι δίπλα στις καλλιεργήσιμες εκτάσεις.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ ΤΩΝ ΤΥΠΩΝ ΤΩΝ ΟΙΚΙΩΝ

	Τύπος «γιαγιά»	Τύπος «μάννα»	Τύπος «θυγατέρα»	Τελευταίος τύπος
Χρονολογία	1650-1700	1700-1750	1750-1850	1850-1880
Δομικά Χαρακτηριστικά	Τοιχοποιία από ξερολιθιά με εμφανείς ξυλοδεσιές.	Τοιχοποιία λιθοδομής με συνδετικό κονίαμα.	Χτίσιμο με πέτρες και λάσπη χωρίς ασβέστη.	Κατάργηση μεσοτοιχίας στη στέγη.
	Λίγα και μικρά ανοίγματα με ξύλινα κάγκελα και εσωτερικά κανάτια (χωρίς παράθυρα και τζάμια).	Περισσότερα και μεγαλύτερα ανοίγματα με τζάμια και σιδεριές.	Χρήση ασβέστη στο εσωτερικό και διαχωρισμός χώρων με τσατμά.	Χρήση χειροποίητων περονών στα ξύλα της στέγης.
	Η είσοδος στο κατώγι είναι χωριστή, λόγω της κλίσης του εδάφους το σπίτι είναι ημιδιώροφο	Εμφανίζεται η καμάρα στο ισόγειο της πρόσοψης.	Συχνά γίνονται επεκτάσεις ή χτίζεται καινούριο σπίτι και το παλιό χρησιμοποιείται ως εξωτερικό μαγειρείο.	Σοφάτισμα τμήματος της πρόσοψης του σπιτιού.
			Τα ανοίγματα(75εκ.*135εκ.) εξωτερικά έχουν πέτρινα υπέρθυρα με ημικυκλικό τόξο και τύμπανο από λευκή πλάκα, εσωτερικά του υπέρθυρου είναι ξύλινο.	Τα παράθυρα μεγαλώνουν κι άλλο και αποκτούν οριζόντιο φεγγίτη.
Στέγη	Η στέγη στηρίζεται σε ξύλινα δοκάρια που προεξείχαν.	Η στέγη τετράριχτη σε σχήμα Γ.	Η στέγη τετράριχτη.	Λίθινη προεξοχή της στέγης με ξύλινο κυμάτιο.
Εσωτερικός χώρος	Δεν υπήρχαν ταβάνια.	Εσωτερική πέτρινη σκάλα για τον όροφο.	Αύξηση χρήσης ξύλου (μεσάντρες, μπάσια, ξυλόγλυπτα ταβάνια).	Εμφάνιση καναπέδων στην κρεβάτα. Χρωματισμός ξύλινων μερών Ρόπτρα από χυτοσίδηρο.
	Χαμηλό ύψος τοίχων και εισόδου.	Το μαγειριό διαφοροποιείται από το ματζάτο.	Αυξάνει το ύψος των χώρων.	
	Περάτης στην εξώπορτα.	Ανοιχτή κρεβάτα στον όροφο, υμυπαίθριος χώρος.	Η κρεβάτα κλείνει με ξύλινο τοίχο και παράθυρα (κιπέγκια). Χρήση «σίδηρου» αντί για περάτη στην εξώπορτα.	

Δημόσιοι χώροι

Εκκλησίες

Κεντρική εκκλησία

Όπως αναφέρει και ο χαρακτηρισμός της είναι σε κεντρικό σημείο του χωριού. Είναι αφιερωμένη στην Κοίμηση της Θεοτόκου και το αρχαιότερο χρονολογημένο κτίριο στον οικισμό για την οποία έχει δώσει άδεια να ανακατασκευαστεί ο Αλή Πασάς το 1791. Μοιράζεται την ίδια αυλή με το σχολείο.

Άγιος Νικόλαος

Βρίσκεται στη έξοδο του χωριού με κατεύθυνση το Πάπιγκο. Μονόχωρη εκκλησία με δίρριχτη στέγη.

Άγιος Αθανάσιος

Βρίσκεται στο μαχαλά του Αι-Θανάση η ομώνυμη εκκλησία, που στη σημερινή της μορφή χρονολογείται το 1850, αλλά το ξύλινο ζωγραφιστό τέμπλο εμπεριέχει τμήματα παλαιότερου τέμπλου που σημαίνει ότι προϋπήρχε παλαιότερος ναός. Είναι τρίκλιτη με τετράκλινη στέγη και ημικυκλική αψίδα. Ανατολικά έξω από την κόγχη του ιερού υπάρχει αιωνόβια βελανιδιά κάτω από την οποία κήρυξε ο Κοσμάς ο Αιτωλός κατά την 4^η περιοδεία του 1777-1779. Η ύπαρξη επομένως προγενέστερου ναού τοποθετείται πριν από την έλευση του Αγίου Κοσμά.

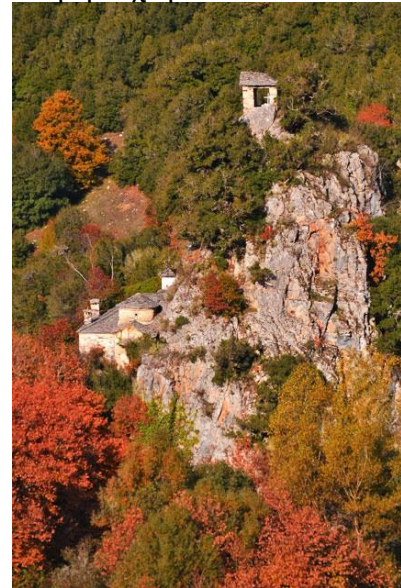
Άγιοι Ταξιάρχες

Βρίσκονται στην είσοδο του χωριού μονόχωρη εκκλησία με δίρριχτη στέγη. Χρονολογείται περίπου το 18^ο αιώνα.

Μονή Σπηλαιώτισσας

Χτισμένη σε βράχο σε οχυρή θέση πάνω από το ποταμό Βοϊδομάτη βρίσκεται η Μονή της Παναγίας της Σπηλαιώτισσας με έτος ίδρυσης το 1579 (Ι. Λαμπρίδης), το μοναστήρι της Αρίστης. Το καθολικό του ναού ανατολικά είναι μονοκάμαρο με τρούλο, ενώ το δυτικό είναι σταυρεπίστεγο. Το ξυλόγλυπτο τέμπλο και οι τοιχογραφίες είναι του 17^{ου} αιώνα και είναι άριστης τέχνης (έχει συλληθεί). Το ηγουμενείο έχει διακόσμηση με φυτικές παραστάσεις, έργο του Χιοναδίτη ζωγράφου Γ. Αναστασίου που το ζωγράφησε το Μάρτιο του 1874. Στην Τουρκοκρατία συντηρούσε πολλά σχολεία των γύρω χωριών.

Σχολείο (βορινή και νότια όψη)

Υπαίθριοι χώροι-κοινόχρηστοι χώροι

Στους υπαίθριους χώρους συγκαταλέγονται τα αλώνια του χωριού και οι κρήνες, που αποτελούσαν μέρη συνάντησης και δουλειάς. Συγκριμένα για τις κρήνες του χωριού υπάρχουν δύο μεγάλες μέσα στον οικισμό και υπόλοιπες βρίσκονται περιμετρικά του χωριού όπου υπήρχαν πηγές και κηπάρια για πότισμα.

Κρήνη στην είσοδο του χωριού

Κρήνη στην πλατεία του χωριού

Κρήνη έξω από το χωριό

Επιγραφή χρονολογίας κρήνης πλατείας 1866

Αλώνι στην είσοδο του χωριού περιοχ. Πηγαδούλι

Αλώνι στην περιοχ. Μπόμπολη

Αλώνι κοντά στην εκκ. Ταξιάρχες

Αλώνι κοντά στην εκκ. Ταξιάρχες

Αλώνι πίσω από την εκκ. Αι-Θανάσης

Κίνηση τροχοφόρων-πεζών

Στον παρακάτω χάρτη απεικονίζεται την κίνηση των τροχοφόρων και πεζών. Με το πορτοκαλί χρώμα βλέπουμε τους κεντρικούς ασφαλτοστρωμένους δρόμους, οι οποίοι αντικατέστησαν τους χωματόδρομους και διαπλατύνθηκαν ώστε να γίνουν αμαξητοί, και εξασφαλίζουν την είσοδο και την έξοδο από το χωριό. Η κίνηση στους συγκεκριμένους δρόμους είναι πολύ αυξημένη, ειδικά σε περιόδους έντονου τουριστικού κύματος, με αποτέλεσμα να δημιουργείται κυκλοφοριακό πρόβλημα, καθώς είναι ο εθνικός δρόμος που περνάει μέσα από τα χωριό και οδηγεί σε γειτονικά χωριά. Το 2016 έγινε τοποθέτηση φαναριών με σκοπό να ρυθμίζουν την κυκλοφορία και να ανακουφίζουν το πρόβλημα. Αυτή η ενέργεια δεν συνάδει με τον παραδοσιακό χαρακτήρα του χωριού.

Με το μπλε χρώμα υποδεικνύονται τα φαρδιά καλντερίμια, που αποτελούν τους παράδρομους του χωριού και επιτρέπουν την μετακίνηση, αυτοκινήτων και πεζών, ανάμεσα στους μαχαλάδες. Υπάρχουν και άλλα στενότερα, μόνο για πεζούς, ανάμεσα στα σπίτια, που δεν είναι τόσο εμφανή.

Κεντρικοί δρόμοι με άσφαλτο

Καλντερίμια

Αξιολόγηση του οικισμού

Αναμφισβήτητα η Αρίστη αποτελεί ένα από τα χωριά του Ζαγορίου με απaráμιλλη ομορφιά και έντονο τουριστικό ενδιαφέρον, με τουρίστες όχι μόνο από την Ελλάδα αλλά από όλο τον κόσμο.

Σύμφωνα με το Π.Δ. 26/9/79 (ΦΕΚ-615/Δ/79) όπως αυτό τροποποιήθηκα από το Π.Δ. 15/6/95 (ΦΕΚ-423/Δ/20.6.95), όλοι οι νομίμως υφιστάμενοι προ του 1923 οικισμοί του Ζαγορίου χαρακτηρίζονται ως παραδοσιακοί και κατατάσσονται σε ομάδες. Η Αρίστη, (33112401:κωδικός ΕΣΥΕ έτους 1991) σύμφωνα με το ίδιο Π.Δ. ανήκει στην ομάδα Α. στην οποία οποιαδήποτε παρέμβαση απαιτεί πολεοδομική άδεια και ισχύουν αυστηρά καθορισμένοι όροι.

Μέρος δεύτερο: Προβλήματα οικισμού

Κτιριακός ιστός

Ήδη από τον 17^ο-18^ο αιώνα οι Ζαγορίσιοι άρχισαν να ξενιτεύονται σε διάφορες περιοχές (Βαλκάνια, Δυτική Ευρώπη, Κων/πόλη κ.α.) φέρνοντας στον τόπο τους χρήματα, συνήθειες και νεωτεριστικές ιδέες.

Με τα χρήματα αυτά χτίστηκαν μεγάλα σπίτια που απαιτούσαν και αντίστοιχο κόστος συντήρησης. Μετά την απελευθέρωση της Ηπείρου και τη δημιουργία των υπόλοιπων βαλκανικών κρατών οι συνθήκες για τους Ζαγορίσιους ξενιτεμένους άλλαξαν. Δεν μπορούσαν πια να πηγαиноέρχονται στον τόπο τους εισάγοντας χρήματα γι' αυτό, είτε μετακόμισαν οικογενειακώς στην ξενιτιά είτε εγκαταστάθηκαν μόνιμα πια στο χωριό τους. Αυτό είχε ως συνέπεια την οικονομική τους δυσπραγία και κατ' επέκταση την μείωση των ποσών που δαπανούσαν για τη συντήρηση των οικιών τους. Με αυτά τα δεδομένα φτάνουμε στο Β' Παγκόσμιο πόλεμο και τον εμφύλιο.

Τελειώνοντας με τις αναταραχές του εμφυλίου παρατηρείται και στην Αρίστη, όπως και στην υπόλοιπη Ελλάδα, ένα ισχυρό ρεύμα αστυφιλίας. Οι νέοι εγκατέλειψαν το χωριό για μια καλύτερη ζωή στην Αθήνα κυρίως, στην Θεσ/νίκη, τις Σέρρες, την Καβάλα και αλλού. Τα Ιωάννινα επειδή είναι σε κοντινή απόσταση δεν θα τα χαρακτηρίσουμε ξενιτεμό.

Οι άνθρωποι αυτοί, αφού αποκαταστάθηκαν επαγγελματικά έρχονταν στο χωριό για αναψυχή, φέρνοντας μαζί τους τις συνήθειες της πόλης. Όσοι από αυτούς είχαν την οικονομική δυνατότητα θέλησαν να "εκσυγχρονίσουν" τα πατρικά τους σπίτια.

Έτσι λοιπόν χαμήλωσαν οι οβοροί και μπήκαν σιδερένια κάγκελα, προστέθηκαν μπαλκόνια για αγνάντεμα, αντικαταστάθηκαν πέτρινες στέγες με τσίγκο για να μην έχουν σταλαξιές, αντικαταστάθηκαν ξύλινα παράθυρα με σιδερένια με γρίλιες, η ξύλινη αυλόπορτα πόρτα έγινε σιδερένια καγκελόπορτα και πολλές άλλες τέτοιες 'αστικές' παρεμβάσεις. Ερμηνεύονται επίσης και με την αλλαγή της σχέσης της οικογένειας με την κοινότητα, η «κλειστή- περιχαρακωμένη με τον οβορό» οικογένεια «ανοίγεται» στον κόσμο.

Προς το τέλος της δεκαετίας του '60 ένας ισχυρός σεισμός στην περιοχή προκάλεσε ζημιές σε στέγες και τοίχους σπιτιών. Το κράτος έδωσε δάνεια αποκατάστασης ζημιών. Πολλοί προτίμησαν να αντικαταστήσουν τη σχιστόπλακα της στέγης με κεραμίδια, ως πιο ελαφρύ υλικό στέγασης. Κάποιες οικογένειες που παρέμεναν στο χωριό και ασχολούνταν με την κτηνοτροφία, καθώς και οι ξενιτεμένοι, δεν ανέχονταν πια το σταβλισμό των ζώων στις καλύβες των σπιτιών τους. Έτσι χτίστηκαν στάβλοι με τσιμεντόλιθους και τσίγκο μακριά από τον οικιστικό ιστό, οι οποίοι σήμερα εγκαταλείφθηκαν λόγω έλλειψης κτηνοτρόφων πια.

Με τις διάφορες αλλαγές στο κληρονομικό δίκαιο δημιουργήθηκαν πολλά οικογενειακά προβλήματα και έριδες για την κληρονομιά πολλών οικιών, με αποτέλεσμα πολλά σπίτια ν' ανήκουν σε 2 ή 3 κληρονόμους. Κάποια συντηρήθηκαν και χρησιμοποιήθηκαν και άλλα εγκαταλείφθηκαν και κατέρρευσαν. Κληρονόμοι επίσης που δεν είχαν δεσμούς με το χωριό και τους ανθρώπους του, πούλησαν τις περιουσίες τους. Σήμερα όμως που η αξία έχει αυξηθεί, λόγω τουριστικής ανάπτυξης της περιοχής, παρατηρούνται ξανά διαφωνίες κληρονόμων.

Τις δεκαετίες '80-'90 παρατηρήθηκε το φαινόμενο της κατεδάφισης παλαιών σπιτιών ή καλυβών και η ανέγερση στη θέση των νέων οικιών με τα χαρακτηριστικά της εποχής (τούβλα, κεραμίδι, τσιμέντο κλπ) που σε συνδυασμό με τις προηγούμενες αλλαγές στεγνών αλλοίωσαν ακόμη περισσότερο την εικόνα του χωριού.

Ένα πρόβλημα που αντιμετώπιζαν οι κάτοικοι, όλου του Ζαγορίου, ήταν η έλλειψη μαστόρων εξειδικευμένων στην πέτρα και ειδικότερα στις πέτρινες στέγες. Ο ερχομός Αλβανών και Βορειοηπειρωτών μαστόρων την δεκαετία του '90 οδήγησε σε έναν οργανισμό ανακαινίσεων των Ζαγορισίων σπιτιών. Η μη λειτουργία όμως νταμαριών στο τόπο, οδήγησε στην προμήθεια οικοδομικών υλικών από άλλες περιοχές, μη ταιριαστών με τον τοπικό χαρακτήρα.

Η τουριστική ανάπτυξη του χωριού έφερε και την ανάγκη οικοδόμησης ξενοδοχειακών μονάδων. Στο χωριό χτίστηκαν 6 ξενοδοχεία, τα οποία όμως ακλούθησαν τους υποχρεωτικά νομοθετημένους κανόνες του παραδοσιακού οικισμού (Α Ζώνη Ζαγορίου), όπου είχε ενταχθεί η Αρίστη. (εικ. Aristi Mountain Resort)

Τα τελευταία χρόνια έγινε μια προσπάθεια αποκατάστασης του παραδοσιακού χαρακτήρα του χωριού, στο μέτρο του δυνατού βέβαια. Μέσω επιδοτούμενων προγραμμάτων αντικαταστάθηκαν αρκετές κεραμοσκεπές με πλάκα και σιδερένια κουφώματα με ξύλινα ή με καφέ αλουμίνιο ή PVC απομίμησης ξύλου.

Πολύ καλή προσπάθεια δεδομένου του μεγάλου κόστους συντήρησης τέτοιων σπιτιών. Ο Δήμος Ζαγορίου επίσης εντάσσει στο πρόγραμμα του την επισκευή ή αντικατάσταση καλντεριμιών καθώς και επίσης πραγματοποίησε, σε ένα μαχαλά (Πάνω μαχαλά,) την υπογειοποίηση της ηλεκτροδότησης.

Δημόσιοι χώροι

Η κοινωνία του Ζαγορίου κατά την εποχή της Τουρκοκρατίας και αρκετά μετά την απελευθέρωση, είναι μια κοινωνία που μπορεί να χαρακτηριστεί αυστηρά δομημένη, με την ευρύτερη οικογένεια ως κέντρο της και απομονωμένη πίσω από τους ψηλούς οβρούς του σπιτιού της.

Η κοινωνική ζωή πλήρως καθορισμένη από άγραφους νόμους και ήθη αυστηρά, ορίζει και τον τρόπο συμπεριφοράς των κατοίκων των χωριών.

Κέντρο της ζωής είναι το "μεσοχώρι", με το αιωνόβιο πλάτανο και τη βρύση, όπου με διάφορες αιτίες συγκεντρώνονται οι κάτοικοι, πανηγύρια, γάμοι, κηδείες κλπ. Οι άνδρες του χωριού μπορούν να επισκέπτονται και τα καφενεία της πλατείας, δικαίωμα που οι γυναίκες δεν έχουν. Πλάτανοι φυτεμένοι σε ανοίγματα στους μαχαλάδες του χωριού προσφέρουν μικρότερους χώρους συγκέντρωσης, ειδικότερα των γυναικών, σε πιο τοπικό επίπεδο. Σ' αυτά τα ανοίγματα π.χ. άναβαν τα παιδιά του κάθε μαχαλά τον «οφανό» (φωτιά) τις Αποκριές και προσπαθούσαν να είναι η μεγαλύτερη του χωριού. Με την αλλαγή της κοινωνίας και του τρόπου ζωής των ανθρώπων, καθώς επίσης και με τη μείωση του πληθυσμού του χωριού, οι τοπικές συγκεντρώσεις ατόνησαν. Οι συγκεντρώσεις γίνονται πια στην κεντρική πλατεία, για όλους και όλες ελεύθερα. Ο χαρακτήρας του καφενείου επίσης άλλαξε και προσφέρει πολλά περισσότερα στους πελάτες (φαγητό, καφέ, γλυκό κ.ά).

Στους ντόπιους κατοίκους προστίθενται και οι επισκέπτες, κάνοντας την πλατεία του χωριού κέντρο διερχομένων, αλλοιώνοντας όμως τον χαρακτήρα συγκέντρωσης των ντόπιων. Αυτή η υπερσυγκέντρωση ανθρώπων οδήγησε στην ανάγκη επέκτασης της πλατείας για να καλυφθούν οι ανάγκες της κοινωνικής ζωής ντόπιων και επισκεπτών, καθώς επίσης και οι διάφορες εκδήλωσης που λαμβάνουν χώρα στην πλατεία.

Άλλο ένα σημείο συνάντησης των κατοίκων είναι οι εκκλησίες του χωριού. Κάθε Κυριακή στην κεντρική του χωριού και στις εορτές των αγίων που είναι αφιερωμένες οι μικρότερες του οικισμού, καθώς και τα εξωκκλήσια και το μοναστήρι. Όλες οι εκκλησίες του χωριού είναι πολύ καλά συντηρημένες χάρη σε συνδρομές χωριανών. Ειδικότερα, όσον αφορά την κεντρική Εκκλησία και το μοναστήρι της Σπηλαιώτισσας υπάρχει η συνεργασία με την Εφορία Βυζαντινών Μνημείων.

Σημεία συνάντησης των κατοίκων του χωριού ήταν επίσης τα αλώνια, οι κρήνες και τα πηγάδια. Τα αλώνια, βασικό στοιχείο της γεωργικής παραγωγής, βρίσκονται διάσπαρτα τον οικισμό, χωροθετημένα σε ενάερα σημεία, κοντά στις οικίες ώστε η παραγωγή να αποθηκεύεται άμεσα. Οι ανάγκες ύδρευσης των κατοίκων καλύπτονταν από διάσπαρτες κρήνες/πηγές και πηγάδια, μερικά πλούσια σπίτια του χωριού διέθεταν εσωτερική στέρνα .

Οι περιμετρικές πηγές του χωριού άρδευαν επίσης και τους κήπους λαχανικών που διατηρούσαν οι κάτοικοι. Με το πέρασμα των χρόνων και τις αλλαγές στην οικονομική ζωή, τα αλώνια αχρηστεύτηκαν, αφού δεν υπήρχε τίποτα να αλωνιστεί.

Το υδρευτικό σύστημα έφερε αρχικά το νερό στους μαχαλάδες, με κοινόχρηστες βρύσες και κατόπι μέσα στα σπίτια. Οι περιμετρικές πηγές χάθηκαν, αλλά παρέμειναν οι λιθόχτιστες κρήνες ως διακοσμητικά στοιχεία του οικισμού. Αχρηστεύτηκαν επίσης δημόσια και ιδιωτικά πηγάδια λόγω της αμφίβολης πια ποιότητας των νερών τους.

Κίνηση τροχοφόρων-πεζών

Έντονο πρόβλημα αντιμετωπίζει η Αρίστη στο θέμα του οδικού δικτύου και ειδικότερα στην κεντρική οδική αρτηρία της.

Ο κεντρικός αμαξιτός δρόμος διέρχεται μέσα από τον οικισμό. Για να διανοιχτεί χρειάστηκε να “κοπούν” σπίτια και αυλές.

Η χάραξη του δρόμου μέσα από τον οικισμό δημιουργεί στροφές κλειστές και χωρίς ορατότητα. Η κίνηση είναι αρκετή αφού απ’ αυτόν εξυπηρετούνται και γειτονικά χωριά (Βίκος, Μικρό και Μεγάλο Πάπιγκο). Σε περιόδους σε εορτών (Χριστούγεννα, Πάσχα, Πρωτομαγιά κλπ.) η κατάσταση γίνεται τραγική, σε σημείο που κρίθηκε απαραίτητο, πριν μερικά χρόνια, να τοποθετηθούν φωτεινοί σηματοδότες.

Το εσωτερικό δίκτυο των καλντεριμιών έχει αποκατασταθεί σε αρκετό βαθμό. Με σημαντικό παράδειγμα την αποκατάσταση καλντεριμιού που έγινε φέτος (2020) στο χωριό από την ομάδα «Μπουλούκι».

Συμπερασματικά οι δημόσιοι χώροι του χωριού είναι σε σχετικά αρκετά καλή κατάσταση με τάσεις περαιτέρω βελτίωσης, με τη συνδρομή του Δήμου Ζαγορίου.

Όσον αφορά την βελτίωση του οδικού δικτύου βρίσκεται σε εξέλιξη μελέτη αποκατάστασης δευτερευόντων καλντεριμιών καθώς επίσης και σκέψεις χάραξης νέου δρόμου, που θα παρακάμπτει τον οικισμό και θα απορροφά την κίνηση προς τους άλλους οικισμούς.

Μέρος τρίτο: Προτάσεις

Κτιριακός ιστός

Η Αρίστη είναι ένας οικισμός του Ζαγορίου ο οποίος έχει χαρακτηριστεί παραδοσιακός, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω.

Το χρονικό διάστημα που προηγήθηκε του ΦΕΚΔ/79 και στο μεσοδιάστημα ως το ΦΕΚΔ/95 στις οικίες του οικισμού πραγματοποιήθηκαν παρεμβάσεις που έρχονται σε αντίθεση με τα προβλεπόμενα στα προαναφερθέντα ΦΕΚ.

Οι αιτίες και η ερμηνεία αυτών των παρεμβάσεων αναφέρθηκαν ήδη. Ένας από τους στόχους της εργασίας αυτής είναι ο εντοπισμός των παρεμβάσεων αυτών και η δυνατότητα αναστροφής τους. Για το λόγο αυτό οι παρεμβάσεις κατηγοριοποιήθηκαν ως προς τη βαρύτητά τους.

Θα ακολουθήσουν οι προτάσεις αναστροφής των παρεμβάσεων ανά κατηγορία. Εδώ θα πρέπει να ληφθεί υπόψη το κόστος αυτής που θα βαρύνει τους ιδιοκτήτες, επειδή όμως σε κάποιες περιπτώσεις το κόστος θα είναι δυσβάσταχτο, ίσως η κρατική βοήθεια θεωρηθεί απαραίτητη, πχ. η απλή απομάκρυνση του σοφατίσματος δεν συγκρίνεται με το κόστος αντικατάστασης των κεραμιδιών της στέγης με πλάκα.

Στον πίνακα που ακολουθεί έχουν καταχωριστεί οι οικίες στις οποίες έχουν εντοπιστεί παρεμβάσεις. Ανάλογα με την παρέμβαση γίνεται και η κατάλληλη πρόταση αποκατάστασης. Κάποια από τα προβλήματα θα μπορούσαν να λυθούν με μικρό κόστος για τους ιδιοκτήτες, όπως η αντικατάσταση των κουφωμάτων και γριλλών που δεν συνάδουν με τους όρους του ΦΕΚ '79 με ξύλινα.

Παρόλο που στα παραδοσιακά κτίσματα συναντάμε τη χρήση σιδήρου στα κάγκελα των παραθύρων, στους εξώστες τα κάγκελα ήταν ξύλινα. Σε κάποια κτίσματα τα συναντάμε ακόμα (Α3,Δ98,Ζ124). Κάποιες οικίες, πρόσφατα χτισμένες ακολούθησαν τις οδηγίες και τοποθέτησαν ξύλινα κάγκελα στους εξώστες (Δ95,Γ46), με εξαίρεση, αν και το πιο πρόσφατο, το Β24. Με το πέρασμα των χρόνων οι ανάγκες τοποθέτησης σιδερένιων κιγκλιδωμάτων αυξήθηκαν, οι οβροοί χαμήλωσαν και πάνω τους τοποθετήθηκαν κιγκλιδώματα, οι ξύλινες αυλόθυρες σάπισαν και αντικαταστάθηκαν με σιδερόπορτες. Αυτές οι αλλαγές αντικατοπτρίζουν το «άνοιγμα» της οικογένειας στη γειτονιά. Ακολουθώντας τις οδηγίες του ΦΕΚ τα σιδερένια κιγκλιδώματα πρέπει να αντικατασταθούν με ξύλινα, εναλλακτικά, λόγω κόστους, ίσως θα μπορούσαν να βαφούν μαύρα ώστε να επιτευχθεί ομοιομορφία.

Σε κάποια κτίσματα του τελευταίου τύπου 1850-1880 υπήρχε εξωτερικό σοφάτισμα στην πρόσοψη (Z113) με κονίαμα από ασβέστη, άχυρο και άμμο. Στην σημερινή εποχή στα κτίσματα συναντάμε σοφάτισμα με σύγχρονα υλικά (τσιμέντο) σε σημεία του σπιτιού τα οποία είναι εκτεθειμένα στην υγρασία (νότια όψη). Συχνά ο σοφατισμένος τοίχος βάφεται κιόλας (A3,B27,Γ35,Γ64,Γ67). Για τον ίδιο σκοπό, καταπολέμησης υγρασίας, σε πολλά κτίσματα έχει γίνει αρμολόγημα με χρήση τσιμέντου με αποτέλεσμα την έντονη αντίθεση του χρώματος της λιθοδομής με το τσιμέντο (B26,Γ39,Z119). Αρχικά προτείνεται η αφαίρεση του σοφατίσματος, του αρμολογήματος και του χρώματος με αμμοβολή ή υδροβολή, κατόπιν θα πρέπει να επιλεχθούν σύγχρονα υλικά παρόμοια με τα παραδοσιακά. Στόχος είναι η αποκατάσταση του προβλήματος υγρασίας, η ενίσχυση της τοιχοποιίας αλλά και η αισθητική εναρμόνιση με τη λιθοδομή. (Γ60).

Σε 15 παλαιά κτίσματα η πλάκα της στέγης αντικαταστάθηκε, κυρίως λόγω ζημιών που προκλήθηκαν από σεισμό, με κεραμίδι. Με δεδομένο ότι ο φέρων οργανισμός κατασκευάστηκε για να αντέχει το βάρος της πλάκας, προτείνεται να γίνει αντικατάσταση της κεραμοσκεπής με σχιστόπλακα. Στα βοηθητικά κτίσματα το ίδιο πρόβλημα αντιμετωπίστηκε με τη χρήση λαμαρίνας η οποία επίσης πρέπει να αντικατασταθεί. Η διαδικασία αυτή παρόλο που είναι σημαντική για την ανάπλαση του οικισμού και την αποκατάσταση του παραδοσιακού χαρακτήρα του είναι κοστοβόρα. Εδώ ίσως απαιτηθεί η επέμβαση της πολιτείας με οικονομική ενίσχυση των ιδιωτών για να προχωρήσουν στις απαιτούμενες εργασίες (πχ. ΕΣΠΑ, A5,Z126).

Τα στέγαστρα που είναι κατασκευασμένα με σίδερα και λαμαρίνα πρέπει να αφαιρεθούν και να τοποθετηθούν άλλα με τις σωστές προδιαγραφές (ξύλινα υποστυλώματα, κάλυψη με πλάκα).

Η ανάγκη των ανθρώπων για φωτεινά σπίτια και θέαση της φύσης οδήγησε στην διάνοιξη μεγαλύτερων και περισσότερων παραθύρων. Η χρήση τη σημερινή εποχή του ισόγειου ως χώρου κατοικίας απαιτήσε επίσης τη διάνοιξη παραθύρων στο ισόγειο. Προτείνεται η επαναφορά των παραθύρων στις αρχικές τους διαστάσεις, αλλά και στη διάνοιξη οποιουδήποτε νέου να ακολουθηθούν τις υποδείξεις του ΦΕΚ (σχήμα ορθογώνιο με αναλογία βάσης προς το ύψος: 1:1,5, 1:2, και 1:1.5 περίπου).

Παρατηρούμε σε μερικά νέα κτίσματα, αλλά και σε παρεμβάσεις σε υπάρχοντα, κυρίως για την αύξηση ύψους των τοίχων ή την αντικατάσταση της λιθοδομής σε κάποια σημεία, λόγω φθορών, τη χρήση «ξένης» πέτρας. Στα νέα κτίσματα επιλέχτηκε η χρήση γκρι πέτρας για την κατασκευή των λιθοδομών (A17, B24) με αποτέλεσμα να μην συνάδουν με τα υπόλοιπα που είναι χτισμένα με ντόπια ασβεστολιθική πέτρα. Στα κτίσματα που έγιναν παρεμβάσεις στην τοιχοποιία η πέτρα που χρησιμοποιήθηκε είναι η πέτρα του εμπορίου, ήδη επεξεργασμένη και ομοιόμορφα κομμένη, έτσι δημιουργείται μια μεγάλη αντίθεση με την υπάρχουσα τοιχοποιία και στο χρώμα της πέτρας, αλλά και στον τρόπο δόμησης (Γ48,Z113). Το πρόβλημα αυτό είναι δύσκολα αναστρέψιμο. Για να αποφευχθεί η επανάληψή του θα πρέπει να γίνεται η σωστή επιλογή πέτρας, πολύ έως αρκετά δύσκολο,

επειδή στην περιοχή δεν λειτουργεί πια κανένα νταμάρι εξόρυξης πέτρας. Σήμερα για τις περισσότερες εργασίες αποκατάστασης τοιχοποιίας ή στέγης οι πέτρες και πλάκες εισάγονται από την Αλβανία.

Τέλος στον οικισμό υπάρχουν 16 κτίσματα που είναι τελείως ασυμβίβαστα, δεν έχουν κανένα παραδοσιακό στοιχείο. Για την κατασκευή τους χρησιμοποιήθηκαν τούβλα, έχουν σοφαιστεί και βαφεί οι εξωτερικοί τοίχοι, έχουν κεραμοσκεπή, κουφώματα αλουμινίου και σιδερένια κάγκελα. Για τις περιπτώσεις αυτές η μόνη πρόταση ανάπλασης είναι η επένδυση των τοίχων με την κατάλληλη πέτρα και αντικατάσταση της στέγης με πλάκα και των μεταλλικών κουφωμάτων με ξύλινα, αν η αντικατάσταση των σιδερένιων κιγκλιδωμάτων δεν είναι εφικτή προτείνεται να βαφούν μαύρα.

Ένα ακόμη πρόβλημα, πανελλήνιο, είναι οι κολώνες μεταφοράς ρεύματος και τηλεπικοινωνιών. Το εναέριο αυτό δίκτυο αλλοιώνει σε μεγάλο βαθμό την εικόνα του οικισμού και σε αυτό προστίθενται οι κεραιές τηλεόρασης των οικιών. Έγινε εδώ και μερικά χρόνια μια προσπάθεια υπογειοποίησης του δικτύου της ΔΕΗ από τον Δήμο Ζαγορίου, ως πιλοτικό έργο και για τα υπόλοιπα χωριά. Σε έναν «μαχαλά» υπογειοποιήθηκε το δίκτυο, αλλά δεν αφαιρέθηκαν οι επίγειες κολώνες ακόμα, οπότε δεν είναι φανερό το αποτέλεσμα.

Το ΦΕΚ δίνει τη δυνατότητα στους κατοίκους να τοποθετήσουν τους ηλιακούς συσσωρευτές στη στέγη ,παρ' όλα αυτά κανείς στην Αρίστη δεν επέλεξε να το κάνει.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΡΟΤΑΣΩΝ

Παρεμβάσεις	Αριθμός Ακινήτου (Α/Α)	Πρόταση ανάπλασης
Κουφώματα	A10,A11,B21,Γ34,Γ39,Γ41,Γ43, Γ43,Γ56,Γ59,Γ60,Γ65,Γ67,Δ81, Δ85,Δ87,Δ94,Ε100,Ζ117	Τα κουφώματα πρέπει να αντικατασταθούν με ξύλινα όπως ορίζει το ΦΕΚΔ/79.
Γρίλιες	A3,A6,A10,A16,B22,B27,B28,Γ39 ,Γ41,Γ55,Γ58,Γ65,Ζ114,Ζ117, Ζ119,Ζ132,Ζ135	Οι γρίλιες πρέπει να αντικατασταθούν με ξύλινες όπως ορίζει το ΦΕΚΔ/79 και με δυνατότητα βαφής με τα επιτρεπόμενα χρώματα: καφέ σκούρο, πράσινο κυπαρισσί και γκρι σκούρο.
Κάγκελα	A2,A5,A11,A12,B19,B24,B26, B27,Γ34,Γ39,Γ41,Γ43,Γ48,Γ52, Γ56,Γ65,Γ73,Γ74,Δ79,Δ80,Δ81, Δ84α,Δ85,Δ87,Δ94,Δ95,Δ97,Δ98 ,Ε101,Ε102,Ε106,Ε107,Ζ112, Ζ113,Ζ128,Ζ131,Ζ132	Τα μεταλλικά κάγκελα δεν επιτρέπονται με βάση το ΦΕΚΔ/79, οπότε πρέπει να αντικατασταθούν. Όπου αυτό δεν είναι εφικτό προτείνεται να βαφούν με

		μαύρο χρώμα.
Εξώστες	B27,Γ56,Ε106,Ε107,Ζ122,Ζ124	Όπου είναι εφικτό θα πρέπει να προσαρμοστούν στις δεσμεύσεις των περιορισμών του ΦΕΚ.
Σοφάτισμα	A3,A10,A12,B20,B21,B27,Γ32,Γ35,Γ37,Γ39,Γ41,Γ42,Γ47,Γ52,Γ64,Γ65,Γ67,Γ74,Δ80,Δ81,Δ88,Ζ128	Αφαίρεση σοφατίσματος και αποκάλυψη της λίθινης τοιχοποιίας.
Αρμολόγημα	A6,B26,B27,Γ37,Γ39,Γ53,Γ57,Γ58,Γ59,Γ61,Γ65,Δ98,Ζ117,Ζ118,Ζ119,Ζ123,Ζ131	Αντικατάσταση του έντονου αρμολογήματος με άλλο συμβατό με το χρώμα της λίθινης τοιχοποιίας.
Βάψιμο	A3,A10,A13,B20,B21,B22,Γ35,Γ37,Γ39,Γ41,Γ42,Γ52,Γ64,Γ65,Δ80,Δ81,Δ88,Ζ128	Αφαίρεση χρώματος ώστε να αναδειχτεί η λίθινη τοιχοποιία.
Κεραμοσκεπές	A2,A10,B21,Γ41,Γ55,Γ59,Γ64,Γ65,Δ80,Δ97,Δ98,Δ99,Ζ114,Ζ119,Ζ135	Αντικατάσταση με σχιστόπλακες.
Στέγαστρα	A11,A13,A16,B23,Γ35,Γ37,Γ41,Γ64,Δ80,Δ81,Δ87,Δ98,Δ99,Ζ115	Εναρμόνιση με τις δεσμεύσεις του ΦΕΚ.
Λαμαρίνα	A6,A10,A13,B23,B26,Γ34,Γ37,Γ39,Γ41,Γ44,Γ52,Γ56,Γ64,Γ65,Δ80,Δ94,Δ96,Δ97,Δ99,Ζ114,Ζ118,Ζ119,Ζ120,Ζ131,Ζ135	Αντικατάσταση με σχιστόπλακες.
Χρήση «ξένης» πέτρας	A17,B24,Ε103,Ζ113,Ζ135	?????????
Διάνοιξη παραθύρων	A5,A6,A11,A13,B26,B27,Γ52,Γ53,Γ55,Γ59,Γ65,Δ96,Ε100,Ε103,Ζ113,Ζ114,Ζ119,Ζ123	Επαναφορά στις αρχικές τους διαστάσεις ή στις διαστάσεις που ορίζει το ΦΕΚ.
Βοηθητικά κτίσματα	A2,A6,B22,B25,B27,Γ34,Γ40,Γ41,Δ80,Ζ117	Εναρμόνιση των βοηθητικών κτισμάτων με τις προδιαγραφές του οικισμού και κατεδάφιση όσων δεν έχουν αυτή την δυνατότητα.
Ασυμβίβαστα κτίσματα	A1,A4,A9,A18,B30,Γ31,Γ33,Γ68,Δ78,Δ82,Δ84β,Δ93,Ε104,Ζ125,Ζ127,Ζ29	Η συμβατότητα των κτισμάτων αυτών με το χαρακτήρα του οικισμού μπορεί να επιτευχθεί μόνο με πρόγραμμα χρηματικής ενίσχυσης των ιδιοκτητών.

Δημόσιοι-Κοινόχρηστοι χώροι

Η διαχείριση και συντήρηση των χώρων αυτών είναι αρμοδιότητα των υπηρεσιών του Δήμου Ζαγορίου και της Περιφέρειας Ηπείρου. Από τα έργα που έχουν γίνει ως σήμερα είναι φανερό ότι οι υπηρεσίες εφαρμόζουν τις διατάξεις του ΦΕΚ. Στην συντήρηση των χώρων αυτών συμμετέχει και ο Σύλλογος Νέων Αρίστης, που φροντίζει με δικές του ενέργειες την αισθητική εικόνα των χώρων αυτών.

Όσον αφορά τις εκκλησίες του χωριού οι υπεύθυνες υπηρεσίες είναι η Εφορία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων , η Εφορία Νεοτέρων Μνημείων και η Μητρόπολη Ιωαννίνων. Οι κάτοικοι του χωριού με δωρεές φροντίζουν την συντήρηση των χώρων λατρείας μετά από έγκριση των ανωτέρω υπηρεσιών.

Κίνηση τροχοφόρων-πεζών

Εκτός από την βελτίωση της εικόνας του κτιριακού ιστού του οικισμού ένα μεγάλο πρόβλημα στο οποίο πρέπει να δοθεί λύση είναι το κυκλοφοριακό. Το πρώτο βήμα είναι η δημιουργία θέσεων στάθμευσης εκτός και εντός οικισμού ώστε να αποσυμφορηθεί ο κεντρικός δρόμος από τα σταθμευμένα οχήματα, έτσι η κυκλοφορία θα είναι πιο ομαλή και δεν θα είναι αναγκαία η ύπαρξη φωτεινών σηματοδοτών. Σαν πρόταση μεγαλύτερης κλίμακας έργου, που βρίσκεται υπό συζήτηση, είναι η διάνοιξη νέου δρόμου περιφερειακά του οικισμού.

Στα καλύτεριμα εντός του οικισμού, όπου είναι δυνατή η πρόσβαση οχημάτων, έχει ήδη γίνει ανακατασκευή. Υπάρχουν όμως και κάποια που δεν επιτρέπουν διάβαση οχημάτων παρά μόνο πεζών. Εδώ δεν προβλέπεται κάποια θέληση ανακατασκευής που δικαιολογείται από την φθίνουσα πορεία του αριθμού των κατοίκων.

Συμπεράσματα

Όλες οι προτάσεις ανάπλασης που έγιναν στηρίζονται στα ΦΕΚ του '79 και '95 από τότε δεν έχει γίνει καμία επικαιροποίηση η οποία θα μπορούσε να συμπεριλάβει την χρήση νέων τεχνολογιών (αλουμίνιο με εμφάνιση ξύλου,PVC) και τρόπων (στεγανωτικά) που θα μπορούσαν να εφαρμοστούν στις αναπλάσεις.

Στους ορεινούς οικισμούς του Ζαγορίου κατοικούν λίγοι άνθρωποι μεγάλης ηλικίας και που με τα μέσα που διαθέτουν προσπαθούν να κρατήσουν όρθια τα σπίτια τους. Τα γραφειοκρατικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν είναι συχνά ανυπέρβλητα και ανασταλτικά. Ένας ακόμη ανασταλτικός παράγοντας είναι το οικονομικό κόστος. Η προσπάθεια που έγινε με τη χρηματοδότηση του ΕΣΠΑ ήταν καλή αλλά όχι αρκετή. Έτσι ανοίγονται δύο δρόμοι ο δρόμος της παράνομης επέμβασης στην οικία ή η εγκατάλειψη της.

Μια άλλη ομάδα κτισμάτων είναι τα εγκαταλελειμμένα τα οποία σίγουρα με τη πάροδο του χρόνου θα καταρρεύσουν. Συχνά αυτά τα κτίσματα περνούν στα χέρια ξένων επιχειρηματιών που δραστηριοποιούνται στον ξενοδοχειακό κλάδο με πιθανότερη προοπτική να κατεδαφιστούν παρά να αναστηλωθούν.

Το θέμα της μείωσης των κατοίκων του ορεινού οικισμού της Αρίστης δεν είναι πρόβλημα που αντιμετωπίζεται μόνο για το συγκεκριμένο οικισμό είναι ένα πανελλαδικό φαινόμενο. Η αύξηση της τουριστικής κίνησης τα τελευταία χρόνια δημιούργησε κάποιες θέσεις εργασίας σ' αυτό τον τομέα. Ο στόχος όμως είναι η ανάπτυξη να είναι πολύπλευρη και όχι μονοσήμαντη, και εδώ υπάρχει πρόβλημα. Ο στόχος είναι να διατηρηθεί το «ζωντανό χωριό» και μόνο όχι ένα μουσειακό-τουριστικό αξιοθέατο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Χρησιδης Βύρων: «Η αρχιτεκτονική του Κεντρικού Ζαγορίου το παράδειγμα του Κουκουλιού», Α-Β τόμος, Ριζάρειο Ιδρύμα Αθηνών, 2004

Γκούβης Χρήστος: «Η Αρτσίστα στην αρχή του 20^{ου} αιώνα», Σύλλογος Νέων Αρίστης, Ιωάννινα 2003

«Ήπειρος 4.000 χρόνια Ελλάδας Ιστορίας και Πολιτισμού», Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1997

«Δυνατότητες ανάπτυξης Ζαγορίου» Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας, 1993

Συνέδριο Παραδοσιακής Αρχιτεκτονικής, Τσεπέλοβο, 1980